

Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde Renk Adlarıyla Kurulan Bitki Adları Üzerine

On Plant Names Formed By Color Names In Turkish Language Spoken In Türkiye And Azerbaijan

Hatice ŞAHİN* - Ramila TAKHİROVA**

* Prof. Dr., Bursa, Türkiye

Orcid Id: 0000-0002-8832-8240

** Bilim Uzmanı, Bursa, Türkiye

Orcid Id: 0000-0003-3673-536X

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Hatice Şahin

Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat

Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Bursa - Türkiye

Ramila Takhirova

Bursa, Türkiye

E-posta / E-mail:

hatices@uludag.edu.tr

ramila19987@gmail.com

Geliş Tarihi / Recived Date:

4 Nisan 2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:

8 Mayıs 2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atrf / Citation:

Hatice Şahin - Ramila Takhirova

"Azerbaycan ve Türkiye Türkiye Türkçe-

sinde Renk Adlarıyla Kurulan Bitki Adları

Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt

133, Sayı 263, İstanbul 2023, s. 271-282.

doi: 10.55773/tda.1276951

Bu makale Creative Commons BY-NC-SA 2.0 tarafından lisanslanmıştır. / This article is licensed under a Creative Commons BY-NC-SA 2.0.

Öz

Türk dilinin ve Oğuz grubunun en dikkat çeken, gelişmiş yazı dillerinden olan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi Türk dilleri içinde birbirine en yakın diller konumundadır. Dolayısıyla söz konusu iki dil arasında fonetik, morfolojik, semantik ve dilin diğer düzlemlerinde önemli benzerlikler bulunmaktadır. Adlandırma konusunda da kendini gösteren bu benzerlikler, bitki adları konusunda da bazı ayrılıklar göstermesine rağmen çoğunlukla örtüşmektedir. Bu yazıda bu aynı grubun iki çok yakın temsilcisi olan bu diller, bitki adları açısından karşılaştırılmaya çalışılacaktır. Ancak bütün bitki adları değil, sadece renk adlarıyla kurulmuş bitki adlarının yapı ve kuruluş açısından karşılaştırılması ve tespit edilen örneklerin tasnif edilerek verilmesi amaçlanmaktadır. Üzerinde yoğun araştırmalar yapılan ancak daha çok çalışılması gereken bu konunun Türk dilinin tüm kolları arasında gerçekleştirilmesi buna benzer karşılaştırmaların yapılması ve daha da önemlisi bunların bir araya getirilerek bütünleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü bitki adları, kişilerin, toplumların yaşam deneyimini, kendisini çevreleyen dünyaya dair gözlemlerini, somutlaştırma yöntemlerini, kültürel ve tarihsel geleneklerini canlı bir şekilde temsil eden söz varlığı unsurlarındandır.

Anahtar Kelimeler: Oğuz Grubu, Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Bitki Adları, Renk Adları

Abstract

Turkish language spoken in Türkiye and Azerbaijan, which are the most remarkable and developed written languages of the Turkic language and Oğuz group, are the closest languages to each other among the Turkic languages. Therefore, there are important similarities in phonetic, morphological, semantic and other planes of language. These similarities, which also manifest themselves in naming, mostly overlap, although there are some differences in plant names. In this article, these languages, which are very close representatives of this same group, will be compared in terms of plant names. However, it is

aimed to compare the plant names established with color names, not all plant names, in terms of structure and organization, and to classify the identified samples. It is of great importance that this subject, which has been extensively researched but needs more study, to be carried out among all branches of the Turkic language, to make similar comparisons and, more importantly, to bring them together and integrate them. Because plant names are elements of vocabulary that vividly represent the life experience of individuals and societies, their observations of the world around them, their embodiment methods, and their cultural and historical traditions.

Keywords: Oghuz Group, Azerbaijan Turkish, Turkey Turkish, Plant Names, Color Names.

Giriş

Bitkiler, insanoğlunun ilk dönemlerinden itibaren hayatında önemli yer tutan unsurlardandır. İnsanlar, hangi zamanda ve dünyanın hangi coğrafyasında olursa olsun bitkilerden öncelikle beslenme ve tedavi gibi temel ihtiyaçlarını gidermek üzere yararlanmışlar, bir taraftan tanımaya diğer taraftan da tanıtmaya çalışmışlardır. Türk lehçelerinde ve halk ağızlarında farklı farklı adlarla anılan bitkilerle ilgili olarak tıp, botanik, ziraat, kozmetik gibi farklı bilim dallarında tasnif ve adlandırma çalışmaları ile bitkilerden etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilme yönünde araştırmalar da devam etmektedir.

Dil araştırmalarında da yerini bulan bitki adları; yapıları, kuruluşları, anlam değerleri açısından tasviri ve karşılaştırmalı çalışmalar kapsamında ele alınmaktadır. Özellikle yazılı tarihi 7. yüzyıldan itibaren takip edilebilen ve günümüzde farklı coğrafyalarda, farklı siyasi yapılarda sözlü ve yazılı biçimde devam eden Türk lehçelerinde bitki adları, önemli bir çalışma sahası olarak kendini göstermektedir.

İnsan için hayati önem taşıyan bitkilerin bir yazı dilinin kullanıldığı alan içinde standart dilde ve ağızlarında farklı adlarla anılabildiği bilinmektedir. Bu farklılık bazen yakın veya uzak ağızlarda aynı bitkinin farklı adlandırılması veya bir adın bu ağızlarda farklı bitkilere verilmesi şeklinde kendini gösterebilir. Bu karışıklığı gidermek üzere ve bu söz varlığı hazinesinin ortaya çıkarılması yönünde farklı bilim dalları mensuplarının gayretleri görülmektedir.

Bitki adlarının dil içinde kullanımında metnin kuruluş amacına bağlı olarak da farklılıklar görülebilmektedir. Bitki ve hayvan adlarına çoğunlukla tıp, halk hekimliği, botanik, zooloji gibi alan eserlerinde gerçek anlamlarıyla rastlanırken, edebî eserlerde bu adlar daha çok mecaz anlamlarıyla yer almıştır. Şair ve yazarların kullandıkları kelimelere, eserlerin muhtevasına göre değişik anlamlar yüklenmiştir. Tıp, eczacılık, ziraat, botanik ve zooloji ile ilgili metinlerde bitki/hayvan adları gerçek anlamlarıyla kullanılırken, edebî bir metinde bitki ve hayvan adları daha çok sevgiliye ait özelliklerin anlatımında sevgilinin boyunun serviye veya gözlerinin ahunun gözlerine benzetilmesi gibi birer benzetme unsuru olarak kullanılırlar.¹

Her dilde, her lehçede olduğu gibi Oğuz grubunu oluşturan Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde de kelime hazinesi bakımından ortak olan ve farklılık

¹ Sibel Murad, "Kadi Burhaneddin ve Nesimi'nin Şiirlerinde Geçen Bitki ve Hayvan Adları Üzerine", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2019, 5 (2) , s. 194.

gösteren bazı söz varlığı unsurları vardır.² Türk dilinin ve Oğuz grubunun en gelişmiş yazı dillerinden olan Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi de bitki adları konusunda bazı ayrılıklar gösterse de birçok açıdan örtüşmektedir. Bu yazıda bu grubun iki çok yakın temsilcisi olan bu iki dil, bitki adları açısından karşılaştırılmaya çalışılacaktır. Bu tarz tespit ve tasnif çalışmalarının Türk dilinin tarihi ve çağdaş tüm kolları arasında yapılması büyük önem taşımaktadır. Çünkü tüm diğer söz varlığı unsurları gibi bitki adları da kişilerin, toplumların yaşam deneyimini, kendisini çevreleyen dünyaya dair gözlemlerini ve somutlaştırma geleneğini canlı bir şekilde temsil eder.

Öte yandan renklerin tüm insanlar üzerinde yaygın bazı anlam etkileri olmakla beraber, bazı renklerin bazı kültürlerde özel anlamlar da kazanabildiği de bilinmektedir.

Evrensel niteliği olmakla beraber bazı renkler, farklı kültürlerde farklı anlam ve temsil değeri kazanıp buna göre kullanım sıklığı yaşayabilir. “Birçok toplumda renkler birtakım anlamlara gelmekte, örneğin siyah renk genellikle matem anlatmaktadır. Fakat kimi Uzakdoğu ülkelerinde matem rengi siyah değil beyazdır. Kırmızı renk de genel olarak kan, savaş anlamına gelir.”³

Renklerin Türk kültüründeki anlam değerleriyle ilgili çalışmalarda zaman zaman değerli tespitler de dile getirilmiştir. Türkler, renkler yoluyla, mitolojide, destanlarda, efsanelerde, bayraklarında, giyim kuşamında kendini ustalıkla ifade etmeyi başarabilmiştir.⁴

Türk kültüründe renk kavramını yeterli bir şekilde ortaya koyabilmek için çeşitli coğrafi unsurlar, kıyafetler, kullanılan eşyalar da etnolojik, sosyolojik ve kültürel mânâda bizim için önemlidir. Çünkü, Türklerin renklerle ilgili davranışları, eski çağlardan günümüze kadar günlük hayatlarına, ayinlere, savaşla ilgili çeşitli uygulamalara, kültürel dokuya; bayram törenlerine ve merasimlere, kullanmış oldukları çadır, bayrak, elbise vb. araç ve gereçlere, Türk dünyasının millî bayramlarından Nevruz kutlamalarına doğrudan yansımıştır.⁵

Tümünü bu yazıda anamayacağımız kadar çok olan bitki adlarıyla ilgili çalışmalarda ortaya konan bu anlam değerlerine bağlı olarak renk adları, adbilimdeki kullanımına göre de tasnif edilmiştir. Buna göre, Akyaka, Akdağ, Karataş, Gökova vb. yer adlarında, Ak Koyunlular, Gök Türkler, Kara Kırgızlar, Sarı Uygurlar gibi boy adlarında, Mavi, Gökçe gibi kişi adlarında kullanılmaktadır.⁶

² Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013, s. 184.

³ Doğan Aksan, *Türkçenin Sözvarlığı*, Bilgi Yayınevi, 2015, s. 43.

⁴ Salim Küçük, Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı, *Bilig, Yaz*, (54), 2010, s. 185-210.

⁵ Mirali Seyidov, “Gök, Ak ve Kara Renklerinin Eski İnançlarla Alakası”, Çev. Orhan Yavuz, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, İstanbul 1988, s. 33.

⁶ Ali Akar, “Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı, 2006, s. 51-63. Nesrin Bayraktar, “Türkçede Renk Adlarıyla Özel Ad Yapımı”, *Journal of Language and Linguistic Studies*, 9/2, 2013, s. 95-114. Zeki Kaymaz, “Türkiye Türkçesi ve Ağzlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematiği”, *TDAY-Belleten*, s. 251-341.

Bunlara ilave olarak renk adlarının bitki adlarında da çok yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Renk adlarının hangi alanda hangi anlam değeriyle kullanıldığına tespiti gibi bitkilerde de hangi ölçüde dayanarak kullanıldığına ve bu yapıların hangi anlam değeriyle oluşturulduğunun tartışılması, genellikle yönü temel alan sistem üzerinden verilip verilmediği, bitkilerin özellikleri, yetiştiği yerler ve konumları değerlendirilerek yapılabilir.

Bitkilerin adlandırılmasında rol oynayabilecek etmenler genel olarak tespit edilebilmiştir. “Bitkinin morfolojik özelliğine (tikanlı ot “dikenli ot”, tikanyarpaq “dikenli yaprak”), bitkinin kokusuna (kokar ağaç, kokulu ardıç), çiçeğin açma ve kokusunun yoğunlaştığı vaktine (gecəbənövşəsi “gece menekşesi”), tadına (acı badam “acı badem”, şirinkök “tatlı kök”) bakılarak bitki adlarının verildiği görülebilmektedir. Tat özelliğine ek olarak acı bir tada sahip olan biber, sıcaklık hissine sebep olduğu için istiot “biber” adını alabilmiştir. Bunların dışında bitkinin rengine göre de ad verildiği sıklıkla gözlemlenen bir durumdur. Bu yolla oluşan kara tut “karadut” meyve adları kullandığı gibi, kızsöyüd “kızılsöğüt” ağaç adları ve sarıyonca “sarıyonca” gibi çiçek adları mevcuttur.”⁷

Bu yazı, renklerin anlam değerlerinden ve bitki adlarında kullanılış biçimlerini tartışmaktan ziyade tespit ve karşılaştırma amacıyla hazırlanmıştır. Araştırmanın verileri Azərbaycan Dilinin İzahlı Lügəti, Turhan Baytop’un “Türkçe Bitki Adları Sözlüğü” ve Güncel Türkçe Sözlük taranarak elde edilmiştir. Kelimeler anlam bakımından nitel ve örnekleme yöntemleriyle incelenmiştir. Elde edilen renk adlarıyla kurulmuş bitki adları, önce her renk için ayrı ayrı yapı bakımından tasnif edilmiş, ardından her iki dilde renk adıyla kurulan bitki adları Latince karşılıkları da verilerek bir karşılaştırma yoluna gidilmiştir.⁸

Buna göre her iki dildeki bitkilerin adlandırılmasında kullanılan renk adları, ağırlıklı olarak ana renk adları olmak üzere; ak, ala, kara, sarı, gök, kırmızı, kızdır. Bu renk adlarıyla kurulmuş bitki adlarının yapı açısından aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Renk Adlarıyla Kurulmuş Bitki Adlarının Yapısı

Ağ (Az. Tk.) – ak (T. Tk.)

Renk adı+ bitki adı

ağəsmə – ak asma, ağ gül – ak gül, ağ xardal – akhardal, ağqovaq – akkavak, ağ pıtraq – akbıtıraq, ağsöyüd – aksöğüt, ağ tut – akdüt, ağ zanbaq – akzambak, ağ üzüm – ak üzüm, ağyonca – ak yonca

Renk adı + bitki bölümü adı

ağtikan – akdiken

⁷ Ramila Takhirova, Azərbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Bitki Adlarının Karşılaştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 13.

⁸ Turhan Baytop, *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.

Renk adı+ organ adı

ağqanad – akkanat

ala (Az. Tk.) – ala (T. Tk.)

Renk adı+ bitki adı

alacəhrə - ala cehri

Renk adı + bitki bölümü adı

alaqanqal – ala kangal

qara (Az. Tk.) – kara (T. Tk.)

Renk adı+ bitki adı

qarabaşaq – karabaşak, qarabibər – karabiber, qarabuğda – karabuğday, qaracadarı – karaca darısı, qarağac – karaağaç, qarahləllə - kara helile, qaraqo-vaq – kara kovak, qaraot – kara ot, qarapürən – kara piren, qara tut – karadut, qaraşam – karaçam, qarayonca – kara yonca

Renk adı+ bitki adı+ bitki adı

qaraçörəkotu – kara çörek otu

Renk adı+ organ adı

qarabaş – karabaş

Renk + organ adı + türetme eki

qarabaşlı – karabaşlı

Renk adı + organ adı + bitki adı

qarabaşotu – karabaş otu

Renk adı + bitki bölümü adı

qaratikan- kara diken

Renk adı + türetme eki

qaraca – karaca

qırmızı (Az. Tk.) – kırmızı (T. Tk.)

Renk adı+ bitki adı

qırmızı bibər – kırmızıbiber, qırmızı turp – kırmızı turp

qızıl (Az. Tk.) – kızıl (T. Tk.)

Renk adı+ cins ad

qızılboya – kızıl boya

Renk adı + bitki adı

qızılpancər – kızıl pancar, qızılşarmaşıq – kızıl şarmaşıq, qızılşöyüd - kızıl-şöğüt

Renk adı + türetme eki

qızılca – kızılca, qızılçıq – kızılçık Cornus mas

sarı (Az. Tk.) – sarı (T. Tk.)

Renk adı+ bitki adı

sarıççek – sarı çiçek, sarı nilüfer – sarı nilüfer, sarısüsən – sarı süsen, sarıtikan – sarıdiken, sarızanbaq – sarızambak, sarı yonca-sarı yonca

Renk adı + bitki bölümü adı

sarıkök – sarıkök, sarıtikan – sarı diken

Türkiye Türkçesiyle Azerbaycan Türkçesinde renk adıyla kurulan bitki adlarının Latince karşılıkları da gösterilerek karşılaştırılması sonucunda da aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkmıştır.

SIRA	AZERBAJYCAN TÜRKÇESİ	TÜRKİYE TÜRKÇESİ	LATİNCE KARŞILIĞI
1. AZERBAJYCAN TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAZILIŞI VE ANLAMI AYNI OLAN BİTKİ ADLARI			
1.	ağyonca	ağ yonca	Trifolium repens
2.	sarı yonca	sarı yonca	Medicago lupulina
2. AZERBAJYCAN TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAZILIŞI FARKLI AMA ANLAMI AYNI OLAN BİTKİ ADLARI			
2.1. FONETİK DEĞİŞİKLİKLERE UĞRAMIŞ AMA ANLAMI AYNI OLAN BİTKİ ADLARI			
3.	ağamiri	akmeri	
4.	ağcabaş	akçabaş	Anthemis austriaca
5.	ağcoğan	ak çöven	Gypsophila parva
6.	ağcaqovaq	akçakavak, akkavak	Populus alba
7.	ağdən	akdene	
8.	ağ tut	akdut	Morus alba
9.	ağəsmə	ak asma	Clematis
10.	ağ xardal	akhardal	Sinapis alba
11.	ağqanad	akkanat	
12.	ağqovaq	akkavak	Populus alba
13.	ağsöyüd	aksöğüt	Salix alba
14.	ağtikan	akdiken	Rhamnus cathartica
15.	ağ üzüm	ak üzüm	
16.	ağ zanbaq	akzambak	Lilium candidum
17.	alacəhrə	ala cehri	Rhamnus
18.	alacaqal	ala kangal, gengel	Silybum marianum
19.	qarağac	karaağaç	Ulmus
20.	qarabaş	karabaş	Lavandula stoechas
21.	qarabaşaq	karabaşak	Fagopyrum

SIRA	AZERBAJCAN TÜRKÇESİ	TÜRKİYE TÜRKÇESİ	LATİNCE KARŞILIĞI
22.	qarabaşlı	karabaşlı	
23.	qarabaşotu	karabaş otu	Lavandula stoechhas
24.	qarabiber	karabiber	Piper nigrum
25.	qarabuğda	karabuğday	Fagopyrum
26.	qaraca	karaca ot	Helleborus niger
27.	qara tut	karadut	Morus nigra
28.	qaracadarı	karaca darısı	Panicum milliaceum
29.	qaraçörökotu	kara çörek, çörek otu	Nigella sativa
30.	qarahəllə	kara helile	
31.	qaramix	karamih, karamuk	Berberis crataegina
32.	qarapürən	kara piren	
33.	qaratikan	kara diken	Paliurus spina-christi
34.	qaraqovaq	kara kavak	Populus nigra
35.	qaraot	kara ot	Origanum
36.	qarayonca	kara yonca	Medicago sativa
37.	qırmızı biber	kırmızibiber	Capsicum annuum
38.	qırmızı turp	kırmızı turp	Raphanus sativus varradicula
39.	qızılağac	kızılağaç	Alnus
40.	qızılboya	kızıl boya	Rubia tinctorum
41.	qızılca	kızılca	
42.	qızılıq	kızılık	Cornus
43.	qızıl sarmaşiq	kızıl sarmaşık, bostanbozan	Cuscuta
44.	qızıl söyüd	kızıl söğüt	Salix laevigata
45.	sarı nilüfer	sarı nilüfer	
46.	sarı süsen	sarı süsen, bataklık süseni	Iris pseudacorus L.
47.	sarı tikan	sarı diken	Carthamus lanatus
48.	sarızanbaq	sarızambak	
2.2. YAZILIŞI TAMAMEN FARKLI AMA ANLAMI AYNI OLAN BİTKİ ADLARI			
49.	adamkökü	adam otu	Mandragora autumnalis
50.	ağ akasiya	beyaz akasya	Robinia pseudoacacia
51.	ağ boranı	ak kabak	Cucurbita pepo
52.	ağcaqayın	akçaağaç	Acer
53.	ağcaqayınkimilər	akçaağaçgiller	Aceraceae
54.	ağkirpik	papatya	Matricaria chamomilla
55.	ağ küstüşam	şeytan şalgamı	Bryonia alba

SIRA	AZERBAJCAN TÜRKÇESİ	TÜRKİYE TÜRKÇESİ	LATİNCE KARŞILIĞI
56.	ağ tozağacı	ak huş	Betula pendula
57.	ala-bəzək bənövşə	alacamenekşe	Viola tricolor
58.	daşkələm	alabaş	Brassica oleracea var gongylodes
59.	dəfnəgilas	karayemiş	Prunus laurocerasus
60.	göyçiçək	mavi kantaron	Centaurea cyanus
61.	göy noxud	bezelye	Pisum sativum
62.	göytikan	boğa dikenini	Eryngium
63.	göyzəban	hodan	Borago officinalis
64.	Qafqaz xurması	kara hurma	Diospyros lotus
65.	qara gəndalaş	kara mürver, mürver	Sambucus nigra
66.	qaragilə	çoban üzümü	Vaccinium myrtillus
67.	qarağat	Frenk üzümü	Ribes nigrum
68.	qara istiot	karabiber	Piper nigrum
69.	qaraqınıq	mercanköşk	Origanum
70.	qırmızı ardıc	katran ardıcı	Juniperus oxycedrus
71.	qırmızı tut	mor dut	Morus rubra
72.	qızılbaş	çayır düğmesi	Sanguisorba officinalis
73.	qızılgül	gül	Rosa
74.	qızılçətir	kırmızı kantaron	Centaurium erythraea
75.	qızılsebet	altınbaşak	Solidago officinalis
76.	qızılzanbaq	lale	Tulipa
77.	qlisiniya	mor salkım	Wisteria sinensis
78.	lakmusotu	akbaş	Chrozophora tinctoria
79.	mamır	yapraklı kara yosunları	Bryophyta
80.	murdarça	ala cehri	Rhamnus
81.	axyarpaq	suoku	Sagittaria
82.	sarıbənövşə	şebboy	Cheiranthus cheiri
83.	sarı xaniməli	zifin	Rhododendron luteum
84.	yabanı albalı	yabanî kiraz	Cerasus microcarpa
85.	yabanı qızılgül	yabanı gül	Rosa canina
86.	zəncirotu	karahindiba	Taraxacum
87.	zirinc	sarıçalı	Berberis vulgaris
88.	zoğalçiçəklilər	kızılçığıllər	Cornaceae

3. AZERBAJCAN TÜRKÇESİYLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE YAZILIŞI AYNI AMA ANLAMI FARKLI OLAN BİTKİ ADLARI				
89.	ağot	Stipa	ak ot	Lythrum salicaria
90.	ağ soğan	Allium album	aksoğan, ada soğanı	Urginea maritima
91.	qaraçöpləmə	Actaea	kara çöpləme, karaca ot	Helleborus orientalis
92.	qaraşam	Larix	karaçam	Pinus nigra
93.	sarıbaş	Kalidium	sarıbaş	Centaurea macrocephala
94.	sarıçiçək	Carthamus	sarıçiçək, ölmez çiçək	Helichrysum

Sonuç

Azerbaycan ve Türkiye Türkçesi dil, kültür ve akrabalık bağı açısından birbirine çok yakın, benzerliklerin ayrılıklardan daha çok olduğu dil sahalarındadır. Bu durum, doğal olarak dilin hemen her sahasında kendini göstermektedir. İki dil arasındaki benzerlik ve ortak kullanım genel olarak bitki adlarında ve özel olarak bitki adlarının renk adlarıyla kurulmuş olanlarında da kendini göstermektedir. Bu yazıda ulaşılabilen kaynaklardan derlenerek bir araya getirilen bitki isimlerinden renk adlarıyla kurulanlar ayrılmış, ses, yapı ve anlam açısından bir tasnife tabi tutulmaya çalışılmıştır. Bitkilerin adlandırılmasında Türk dilinin temayülleri ve bunların Türk dilinin kolları arasında karşılaştırılmasının öncelikle var olan malzemenin bir araya getirilip tasnif edilmesiyle mümkün olacağı açıktır. Dolayısıyla bu yazı, hem bundan sonra eklenecek yeni veriler için hem de bitkilerin adlandırılmasıyla, bitki adlarında renklerin anlam değerinin ortaya çıkarılması için malzeme sunmayı amaçlamıştır.

Kaynakça

- AKAR, Ali: "Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Armağanı, 2006, sayı. 20, s. 51-63.
- AKSAN, Doğan: *Türkçenin Sözcüğü*, Bilgi Yayınevi, 2015.
- Azərbaycan Dilinin İzahlı Lügəti, Bakı: Şərq-Qərb, C. 1-4, 2006.
- BAYRAKTAR, Nesrin: "Türkçede Renk Adlarıyla Özel Ad Yapımı" *Journal of Language and Linguistic Studies*, 2013, sayı. 9/2, s. 95-114.
- BAYTOP, Turhan: *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- KAYMAZ, Zeki: "Türkiye Türkçesi ve Ağızlarında Renk Bildiren Kelimelerin Kullanılışı ve Sistematigi", *TDAY-Belleten*, s. 251-341.

- KORKMAZ, Zeynep: *Türkiye Türkçesinin Temeli Oğuz Türkçesinin Gelişimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- KÜÇÜK, Salim: “Eski Türk Kültüründe Renk Kavramı”, *Bilig, Yaz*, (54), 2010, s. 185-210.
- MURAD, Sibel: “Kadi Burhaneddin ve Nesimi’nin Şiirlerinde Geçen Bitki ve Hayvan Adları Üzerine”, *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, sayı 5 (2), s. 194-206. SEYİDOV, M., “Gök, Ak ve Kara Renklerinin Eski İnançlarla Alakası”, Çev. Orhan Yavuz, *Türk Dünyası Araştırmaları*, İstanbul 1988, 33-52.
- ŞAHİN, Hatice ve ARZYBAEVA, Zhamila: “Renk Adlarının Pekiştirme İşlevine Dair (Kırgız Türkçesi Bağlamında)”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, sayı 7(3), s. 1538-1557.
- ŞAHİN, Hatice: “Bursa Ağzındaki Bitki İsimlerinin Yapı ve Anlam Değerleri Üzerine”, *Doç. Dr. İlknur Mangır Karagöz Anı Kitabı*, İstanbul: Kesit, s. 51-64.
- TAKHIROVA, Ramilia: *Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde Bitki Adlarının Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

Extended Abstract

On Plant Names Formed By Color Names In Turkish Language Spoken In Turkiye And Azerbaijan

Turkish language spoken in Turkiye and Azerbaijan, which are the most remarkable and developed written languages of the Turkic language and Oguz group, are the closest languages to each other among the Turkic languages. Therefore, there are important similarities in phonetic, morphological, semantic and other planes of language. These similarities, which also manifest themselves in naming, mostly overlap, although there are some differences in plant names. In this article, these languages, which are very close representatives of this same group, will be compared in terms of plant names. However, it is aimed to compare the plant names established with color names, not all plant names, in terms of structure and organization, and to classify the identified samples. It is of great importance that this subject, which has been extensively researched but needs more study, to be carried out among all branches of the Turkic language, to make similar comparisons and, more importantly, to bring them together and integrate them. Because plant names are elements of vocabulary that vividly represent the life experience of individuals and societies, their observations of the world around them, their embodiment methods, and their cultural and historical traditions.

Plants are one of the elements that have an important place in the life of human beings since the first periods. Regardless of the time and geography of the world, people benefited from plants primarily to meet their basic needs such as nutrition and treatment, on the one hand, they tried to get to know them and on the other hand, they tried to introduce them. Classification and naming studies in different branches of science such as medicine, botany, agriculture and cosmetics regarding plants, which are called with different names in Turkish dialects and public mouths, and researches in order to benefit from plants effectively and efficiently.

Plant names that also find their place in language studies; structure, organization, description in terms of meaning values and are discussed within the scope of comparative studies. Especially in Turkish dialects, whose written history can be traced since the 7th century and continues in different geographies and political structures in oral and written form, plant names show themselves as an important field of study.

It is known that plants that are vital for humans can be called with different names in the standard language and dialects in the area where a written language is used.

This difference can sometimes show itself in the form of naming the same plant differently in close or distant dialects, or giving a name to different plants in these dialects. Efforts of members of different branches of science are observed in order to eliminate this confusion and to reveal this vocabulary treasure.

On the other hand, although colors have some common meaning effects on all people, it is also known that some colors can gain special meanings in some cultures.

In the studies on the meaning values of colors in Turkish culture, valuable determinations were also made from time to time. Turks were able to express themselves skillfully in mythology, epics, legends, flags and clothing through colors.

In order to adequately reveal the concept of color in Turkish culture, various geographical elements, clothes and used items are also important for us in ethnological, sociological and cultural terms. Because, the behavior of the Turks about colors, from ancient times to the present day, their daily life, rituals, various practices related to war, cultural texture; tents, flags, clothes, etc., which they used to festive ceremonies and ceremonies. It was directly reflected in the tools and equipment, and in the celebrations of Nevruz, one of the national holidays of the Turkic world.

In addition to these, it is seen that color names are used very commonly in plant names. Just like the determination of the meaning of the color names in which area, the discussion of the criteria on which they are used in plants and the meaning value of these structures can be made by evaluating the characteristics of the plants, the places where they grow and their locations, whether they are usually given over the system based on the direction.

This article has been prepared for the purpose of determination and comparison, rather than discussing the meaning values of colors and their use in plant names. Words were examined in terms of meaning with qualitative and sampling methods. The plant names established with the color names obtained were first classified in terms of structure for each color separately, then a comparison was made by giving the Latin equivalents of the plant names established with the color names in both languages Turkish language spoken in Azerbaijan and Turkey Turkish are language fields that are very close to each other in terms of language, culture and kinship, and where the similarities are more than the differences. This situation naturally manifests itself in almost every field of language. The similarity and common usage between the two languages also shows itself in plant names in general and in those that are established with the color names of plant names in particular. In this article, the plant names that were compiled from the available sources and those that were established with the color names were separated and tried to be classified in terms of sound, structure and meaning. It is clear that the tendencies of the Turkish language in naming plants and their comparison between the branches of the Turkish language will be possible by first bringing together and classifying the existing material. Therefore, this article aims to provide material both for new data to be added and to reveal the meaning value of colors in plant names by naming plants.

